

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**TRŽIŠTĚ NÁPADŮ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY,
ŠIKANA A KYBERŠIKANA**

Vypracoval: Petra Károly

Žadatel: Českomoravská vzdělávací, s.r.o.

Projekt: Vzdělávání napříč KHK

METODICKÉ LISTY

Obsah:

A. Úvod

B. Metodika

C. Školní metodik prevence

D. Kyberšikana

E. Tržiště nápadů pro základní školy

F. Závěr

G. Použitá literatura a zdroje

TRŽIŠTĚ NÁPADŮ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY, ŠIKANA A KYBERŠIKANA

Právní normy:

- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, speciálně pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, (§ 3) ve znění nařízení vlády č. 273/2009 Sb.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (§ 7, včetně příloh) ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Č.j.: 22 294/2013-1)
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j.20 006/2007-51)

A. ÚVOD

Metodické listy jako studijní materiál jsou určeny pro pedagogické pracovníky škol a školských zařízení zřizovaných krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí v souladu s § 24 odst. 3, odst. 4 písm. a), b). Studijní materiál je zaměřen na seznámení se v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků s problematikou prevence a řešení společensky negativních jevů dětí, žáků a mládeže, především pak šikanou mezi žáky a kyberšikanou. Metodické listy jsou pouze návodem, jak se v dané problematice orientovat a problematiku řešit v souladu s platnými právními normami. Na semináři pak bude obsah doplňován a rozšiřován o další informace v dané oblasti o vlastní zkušenosti frekventantů studia.

Znakem sociálně-patologických jevů je zřetelná odchylka od sociálního standardu současné společnosti (stále víc se tudíž mluví o sociálních deviacích). Je to porušení nebo odchylení od sociální normy nebo skupiny norem, nerespektování požadavků. Do této skupiny jevů se řadí:

závislosti (tabakismus, alkoholismus, nealkoholové drogy, gambling, náboženský fanatismus, virtuální drogy a patologické hráčství)

jednání vůči sobě (tetováž a automutilace, suicida a suicidální pokusy)

jednání asociální (vandalismus, útěky z domova, grafitti, záškoláctví, agresivita a šikanování, kyberšikana, rasismus a xenofobie, týrání dětí, pohlavní zneužívání, kriminalita, sexuální aberace, intolerance, antisemitismus, komerční zneužívání dětí)

jednání pseudoprosociální (závadové party, patolog. Názorové proudy - punk, skinheads, promiskuita, pohlavně přenosné nemoci, prostituce, rowdies, squatteři).

Evropské statistiky

Kyberšikana v ČR

15 %	S kyberšikanou se setkalo nebo ji přímo zažilo	22 %
85 %	Z toho o tom někoho informovalo	45 %

24 %	Z toho, kterým to oznámili, reagovalo bez zájmu, nechtěli pomoci	24 %
55 %	Žáků si myslí, že je kyberšikana hodně rozšířená	70 %
22 %	Respondentů se domnívá, že by hledalo pomoc nebo by vypomohlo	22 %
78 %	Uvedlo, že by upadlo do deprese	78 %

Výzkum E-Bezpečí:

72 %	Českých žáků nahrává jiné osoby prostřednictvím mobilních telefonů
Nejčastěji nahrávají kamarády, spolužáky, sourozence, rodiče či jiné členy rodiny	
8 %	Nahrávalo učitele

Zdroj: <http://www.cyberbully.eu/stats>.

Statistiky jsou jedním z výstupů evropského projektu „Challenges in Schools“, který se uskutečnil od března 2008 do března 2009 v 50 evropských školách. Barvy České republiky hájily 4 školy (Praha, Brno, Prostějov, České Budějovice).

Zdroj: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/blogcategory/20/22/lang,czech/>.

Výzkum realizovaný v rámci projektu E-Bezpečí, do kterého se zapojilo více než 2000 žáků základních a středních škol (největší část vzorku tvořili žáci ve věku 11 až 16 let).

Jak je z přiložených statistik patrné, jedná se přinejmenším o celoevropský problém, Českou republiku z toho nevyjímá. Problém se netýká jen dětí a mládeže ve věku 6 až 18 let, ale také dospělé populace, vždyť proti sobě stojí agresor (jedinec i skupina) a oběť. Šikana (kyberšikana) probíhá skrytě, neveřejně, anonymně, různými formami, mnohdy za nevědomé asistence dospělých.

Kde se však bere agresivita dětí a mládeže? Kde má kořeny? Jak proti ní bojovat?

Velmi těžko se bojuje proti celé škále sociálně patologických jevů, avšak každý úspěch, i drobný, pomůže dětským obětem, mnohdy jim zachrání i život. Převážnou část svého raného života tráví mladý člověk ve škole, proto je nezastupitelná činnost pedagogických pracovníků v prevenci a řešení sociálně patologických jevů.

B. METODIKA

Metodický pokyn vymezuje minimální preventivní programy na úrovni škol a školských zařízení, role jednotlivých institucí a definuje funkci školního metodika prevence. Šikanování žáků škol a školských zařízení označuje za jeden z vážných negativních jevů. Školy a školská zařízení mají mimořádnou odpovědnost za to, aby předcházely vzniku tohoto problému a aby se s ním odpovědně vyrovnávaly již při jeho vzniku. Poznatky jasně ukazují, že tam, kde se věnuje náležitá pozornost kvalitní prevenci šikanování, její výskyt významně klesá a nepřenáší se ani mimo školy a školská zařízení. Dětská a dospívající agresori se často stávají členy marginálních sociálních skupin, které pak v dospělosti mají zpravidla daleko více konfliktů se zákonem než ostatní. Dokážeme-li zastavit jejich agresivní chování v tomto věku, sníží se i riziko jejich kriminalizace v dospělosti. Cílem předkládaného metodického pokynu je upozornit v návaznosti na výše uvedený předpis na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace o jeho projevech a napomoci hledat řešení těchto specifických problémů.

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Č.j. MSMT 22294/2013-1)

Úvodem:

1. **Šikanování** je mimořádně nebezpečná forma násilí (agrese), která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení (dále jen „škola“).

V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných stádiích více či méně vyskytuje téměř v každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je třeba klást na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě a samozřejmě i mezi všemi členy společenství školy. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení (podrobněji viz kapitola II., čl. 7.4.). Zajištění ochrany dětí před šikanou vyžaduje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování, neboť běžné pedagogické postupy selhávají.

2. Cílem předkládaného metodického pokynu je poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace především k samotnému řešení tohoto vysoce rizikového chování. Text metodického pokynu je provázán s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj. 21291/2010-28, ve znění pozdějších úprav (dále jen „metodické doporučení“), ve kterém lze nalézt komentáře k metodickým postupům a užitečná metodická vodítka pro diagnostiku a nápravu v podobě tabulek.
3. Metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Metodický pokyn dále obsahuje:

I.	Vymezení fenoménu školního šikanování, povinnost školy chránit děti před šikanou a východisko pro účinné řešení
Čl. 1	Vnější charakteristika šikanování
Čl. 2	Projevy šikanování
Čl. 3	Odpovědnost školy chránit děti před šikanou

II.	Školní program proti šikanování
Čl. 4	Východisko
Čl. 5	Minimální požadavky na školu pro řešení šikany
Čl. 6	Školní program proti šikaně
Čl. 7	Specializace některých součástí programu proti šikanování
Čl. 7.1	Společný postup řešení při výskytu šikany ve škole
Čl. 7.2	Dva scénáře pro každou školu
Čl. 7.3	Nápravná opatření

Čl. 7.4	Spolupráce se specializovanými institucemi
Čl. 8	Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání

III.	Kontrola škol ze strany České školní inspekce a zřizovatele
Čl. 9	

IV.	Závěrečná ustanovení
Čl. 10	

V.	Seznam příloh
1.	Přímé a nepřímé signály šikanování
2.	Stádia šikanování
3.	Možná informace pro rodiče o programu školy proti šikanování
4.	Návrhy možných textů do školních řádů pro problematiku šikanování
5.	Literatura, webové stránky, kontakty

Obsah metodického pokynu MŠMT je ve všech svých bodech jedinečný. Pro dosažení požadovaného cíle, tj. odhalit, zvládnout proces a vyřešit šikanu je bezpodmínečně nutné využívat individuálních přístupů k dětem a žákům, spolupracovat s rodiči a eliminovat i drobné pokusy ihned v zárodku a společný postup všech pedagogických pracovníků zařízení.

Z kapitoly I „Vymezení fenoménu školního šikanování.....“ velmi dobře rozeznali znaky šikanování.

Jako návod k rozeznávání některých znaků uvádíme:

1. Nepřímé, varovné znaky (signály)šikanování
2. Přímé, znaky (signály) šikanování
3. Upozornění pro rodiče žáků na možné znaky šikanování

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé, varovné znaky (signály) šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními;
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;

- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

(Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Přímé znaky (signály) šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Upozornění pro rodiče žáků na možné znaky šikanování, aby si pozorně všímali těchto možných příznaků (signálů) šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod. ;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).;
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;

- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Každá základní škola by měla mít vyškoleného alespoň jednoho odborníka pro koordinaci a následně i pro řešení šikany a dalších negativních společenských jevů (Čl.5 Minimální požadavky na školu při řešení šikany). Jedná se o metodika prevence (vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.), prostřednictvím kterého škola spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče) a dalšími institucemi, orgány a organizacemi při řešení šikany.

Dalším neopomenutelným a zásadním úkolem je tvorba „Minimálního preventivního programu“ (MPP) proti šikanování (Čl. 6 Školní program proti šikanování). Tento program je integrující i pro ostatní rizikové chování žáků.

Upozorňujeme na 13 komponentů, které musí MPP obsahovat (nejsou však vyloučení ani další komponenty z hlediska potřeb škol a školského zařízení, jako jsou problémoví žáci, sociální složení žáků, žáci ze spádových obcí apod.

13 komponentů MPP:

1. zmapovat situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
5. společný postup při řešení šikanování (šest skupin základních scénářů);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný školní řád, účinné dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

Podrobnější popis jednotlivých komponentů naleznete v odborné literatuře: Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.

Vážnou komplikací při řešení šikany bývá závislost oběti na agresorovi. Čím intenzivnější, tím složitější a těžší řešitelnost. Pozor, může vést až k psychickým poruchám osobnosti.

Jako možný příklad řešení uvádíme tabulku (Čl. 7.1): Klasifikace scénářů pomoci podle cíle léčby, stádia a formy šikanování (Kolář 2011)

Situace, které zvládne škola sama	První pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu
	Celková léčba pro řešení prvních dvou stádií šikanování, RTP – rámcový třídní program
Scénáře, kdy potřebuje škola pomoc z venku	První pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu
	První pomoc (krizové scénáře) pro obyčejnou pokročilou šikanu
	První pomoc (krizový scénář) pro komplikovanou pokročilou šikanu, např.: výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování
	Léčba pro 3. stádium šikanování s běžnou i komplikovanou formou

V metodickém pokynu jsou uvedeny dva scénáře (Čl. 7.2 Dva scénáře pro každou školu) s odvoláním na publikaci M. Koláře, Nová cesta k léčbě šikany, Portál: 2011, kde v prvním scénáři pro řešení obyčejné počáteční šikany je uvedeno 11 bodů postupu při jejím řešení.

Druhý scénář je základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – poplachový plán pro tzv. školní lynčování.

Poznámka: Oba scénáře mají charakter metodického doporučení. Sama škola tak musí dobře odhadnout úroveň a rozsah šikany a eventuálně jej řešit za pomoci odborníka na danou problematiku.

Jakákoliv řešení bez následných opatření jsou neúčinná!

V Čl. 7.3 Nápravná opatření jsou škole navrhovány kroky od výchovných opatření, která umožňuje klasifikační řád školy, přes diagnostický pobyt žáka až k individuálnímu vzdělávacímu plánu. Pro ilustraci uvádíme z metodického pokynu ta, která přicházejí při šikanování v úvahu:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy;
- podmíněně vyloučení a vyloučení ze školy – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- vyloučení ze školy při opakování násilí po rozhodnutí výchovné komise – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku;
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka diagnostickém ústavu;
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu;
- škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.

Minimální preventivní program je základním nástrojem prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje Minimální preventivní program, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách.

C. ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

Jednou ze specializovaných činností pedagoga v souladu s vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních (§7) je koordinátor prevence sociálně patologických jevů.

Standardní činnost metodika prevence je rozdělena do tří základních činností:

1. Metodická a koordinační činnost – tvorba a kontrola preventivního programu školy, koordinace a realizace aktivit školy v oblasti prevence, vedení písemných záznamů umožňující uložit rozsah a obsah činnosti metodika, navržená a realizovaná opatření.
2. Informační činnosti – zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, nabídky programů, metody a formy primární prevence pedagogickým pracovníkům, prezentace výsledků, vedení databáze.
3. Poradenská činnost – vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem, spolupráce s třídními učiteli, zákonnými zástupci, příprava podmínek pro integraci žáků.

Legislativně zakotvená dokumentace

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon:

Školní vzdělávací program (zpracovat část týkající se prevence).

Výroční zpráva (zpracovat zprávu o prevenci sociálně patologických jevů).

Třídní kniha (zápisy nejen o učivu, také o provedených besedách a akcích).

Záznamy z pedagogických rad (záznam jednání o určitém patologickém jevu nebo o metodické aktivitě ŠMP směrem k pedagogům).

Tuto dokumentaci je povinna vést škola, zodpovědnost má ředitel školy.

Další dokumentace vychází z Vyhlášky 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a z Přílohy č. 3 k vyhlášce 72/2005 Sb., kde je uvedena „povinnost školního metodika prevence vést písemné záznamy veškeré činnosti a to tak, aby mohl doložit obsah i rozsah včetně navržených a realizovaných opatření.“

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (2007) definuje Minimální preventivní program jako konkrétní povinný dokument školy k prevenci SPJ.

- Koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole nebo školském zařízení, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost

- odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu aj. oblasti preventivní výchovy
- poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence, pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními
- navrhuje vhodné odborné a metodické materiály aj. pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit školy nebo zařízení
- sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky školy nebo školského zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky školy nebo školského zařízení o způsobech řešení krizových situací v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo školském zařízení
- uplatňuje ve své činnosti především metody, které mají ověřenou účelnost a lze u nich měřit efektivitu
- spolupracuje především s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu
- vzdělávání v prevenci a spolupráce s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže, zajišťuje informovanost žáků školy, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy nebo školského zařízení o činnosti těchto institucí a organizací
- zpracovává podklady pro informaci o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje aktivity ve všech oblastech prevence. Jako návod pro zpracování uvádíme pouze některé oblasti, na které je třeba zaměřit zvýšenou pozornost. Jedná se především o oblasti:

- drogových závislostí, alkoholismu a kouření
- kriminality a delikvence
- virtuálních drog (počítače, televize a video)
- patologického hráčství (gambling)
- záškoláctví
- šikanování, vandalismu aj. forem násilného chování
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu

Školní metodik prevence sociálně patologických jevů vypracuje pro daný školní rok plán práce školního metodika prevence, kde uvede činnosti v oblasti metodické, koordinační, informační a poradenské.

O své činnosti vede písemnou dokumentaci v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Jako návrh, vzor uvádíme plán práce školního metodika prevence pro základní školu:

Základní škola

**Plán práce školního metodika prevence pro základní školu
na školní rok**

Školní metodik prevence: Mgr. _____

Sídlo: Kabinet, 1. Poschodí, číslo 16

Konzultační hodiny pro žáky a rodiče: úterý 12,30 – 15,00 hodin

(jiný termín po předcházející domluvě)

- 1) Zajišťovat tvorbu Minimálního preventivního programu pro žáky, jeho kontrolu a realizaci
- 2) připravovat a organizovat besedy k prevenci sociálně patologických jevů (kouření, záškoláctví, alkohol, drogy, ...)
- 3) při realizaci preventivního programu školy poskytovat odborné vedení a metodickou pomoc třídním učitelům
- 4) poskytovat poradenství v oblasti prevence nebezpečných jevů ohrožujících žáky (záškoláctví, šikana, krádeže, kouření, experimentování s alkoholem i drogami aj.) pro žáky, rodiče i učitele
- 5) poskytovat individuální konzultace žákům kdykoliv dle potřeby
- 6) diagnostikovat situaci v jednotlivých třídních kolektivech, zajišťovat ochranu těm žákům, kteří se cítí být ohroženi
- 7) pomáhat při rozpoznávání problémů a hledat případnou pomoc u dalších odborníků
- 8) umožňovat žákům využívání Schránky důvěry v rámci prevence rizikového chování (Schránka důvěry je umístěna v prvním patře školní budovy u kabinetu školního metodika prevence)

- 9) připravovat nástěnku s aktuální tematikou (upozorňovat na vše, co může negativně ovlivnit chování a výchovu dětí)
- 10) snažit se o zapojování žáků do nejrůznějších aktivit tak, aby sami sledovali dění ve škole, snažili se potlačit nepříznivé vlivy a řešili problémové situace
- 11) podílet se na vytvoření široké nabídky volnočasových aktivit pro všechny žáky
- 12) spolupracovat s výchovným poradcem
- 13) spolupracovat s institucemi zajišťujícími odbornou pomoc v oblasti preventivních aktivit (policie, PPP, kurátor pro mládež apod.)
- 14) připravovat podmínky pro integraci žáků s poruchami chování a podílet se na vytváření IVP (pro žáky se SPCH)
- 15) vést písemné záznamy o rozsahu a obsahu činností a také navržených a realizovaných opatřeních
- 16) vést a průběžně aktualizovat databázi spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně-patologických jevů (orgány státní správy, střediska výchovné péče, PPP, zdravotnická zařízení, policie, orgány sociální péče, centra krizové intervence apod.) a koordinovat spolupráci s těmito orgány
- 17) kontaktovat odpovídající odborné pracoviště v případě výskytu sociálně patologických jevů (ve spolupráci s vedením školy)
- 18) v rámci dalšího vzdělávání studovat metodické materiály a zúčastňovat se školících akcí (poznatky předávat dalším pedagogickým pracovníkům)
- 19) prezentovat výsledky preventivní práce školy

Poznámka: Minimální preventivní program pro žáky (MPP) je součástí ŠVP jako základní dokumentace školy podle § 28 odst. 1 písm. d).

D. KYBERŠIKANA (CYBERBULLYING)

Definice a hlavní rysy¹

„Kyberšikanu (cyberbullying) lze stroze definovat jako „zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a Internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy“. Je to druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, Internet, blogy a podobně. Řada jejích projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Může sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání.“

Charakteristické rysy

S rozvojem informačních komunikačních technologií (ICT), využíváním internetových a mobilních služeb dochází i k jejímu zneužívání. Běžná šikana přechází do virtuálního světa a navazování vztahů po internetu, různých sociálních sítích se stává nejen rizikové, ale i nebezpečné z hlediska budování virtuálních vztahů až k chorobné závislosti. Nejvíce ohroženou skupinou jsou děti ve věku 10 až 18 let.

Důvody mohou být různé (některé z nich uvádíme):

- složité navazování vztahů v reálném životě;
- malá životní zkušenost;
- sociální prostředí;
- postavení v sociální skupině;
- radost z hodně kamarádů;
- charakterové vlastnosti (nevraživost, msta, ...);
- zkusit něco nového, zajímavého, hodně příjemného.

Běžná šikana je mnohdy předvídatelná, protože se odehrává v reálném prostředí a zpravidla se jedná pouze o fyzické nebo psychické útoky agresora na oběť a šikanovaný zpravidla svého agresora zná.

Kyberšikana se projevuje tzv. psychickou šikanou, intenzivní, dlouhodobou činností. Z počátku „krásná slova“, lichocení, smyšlené příběhy, fotografie, fiktivní snaha po společném setkání atd., kdy se pak po čase dostaví jeden z mnohých následných postupů: ponižování, nadávání, urážení, zastrašování, vydírání, vyhrožování, obtěžování (i sexuální), pronásledování až po zveřejňování příběhů nebo fotografií obětí. U agresora (původce kyberšikany), tak i u jeho oběti není rozhodující

¹ Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísni, o.p.s a v roce 2009 Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“ podpořeného v rámci programu „PROGRAMU PODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

postavení v sociální skupině (úspěšné či neúspěšné), rozhodující není věk, pohlaví, ba ani fyzická síla. Vždyť se jedná o virtuální prostředí (emaily, sms, a dalšími komunikacemi po sociálních sítích).

Co se děje v duši oběti? Tady už nejde o zábavu, najít si kamaráda, nezávazně diskutovat po internetu apod. Po zveřejnění diskriminujících materiálů dochází k procitnutí oběti. Přehnaná důvěřivost k neznámému agresorovi vykonala své. Snaha po vymazání je marná, marné jsou jakékoliv prosby. Na ukončení komunikace je již pozdě, dostavuje se stres, trauma z toho, že mě zklamal člověk, s kterým jsem navázal(a) tak „pěkný vztah“. Extrémní tlak agresora dožene oběť až k psychickému zhroucení.

V odborné literatuře jsou pak uváděny tyto charakteristické rysy:

-
- anonymita agresora;
 - nezávislost na místě a času;
 - proměna agresora i oběti;
 - pro pobavení kohokoliv;
 - obtížná kontrola a rychlé šíření.

Pozor! Vzhledem k rychlému rozvoji ICT mohou (určitě budou) vznikat i další **Charakteristické rysy**.

Typy kyberšikany (Kyberšikana a její prevence, 2009)

1. **Přímé útoky** (Zprávy posílané přímo obětem)
2. **Kyberšikana v zastoupení** (Využívá druhých pro šikanu obětí v kyberprostoru). Je mnohem nebezpečnější, protože se jí spolupachatelé často účastní nevědomky).

1. Přímé útoky

- zasílání sprostých, výhružných a obtěžujících sms, emailů;
- nevhodné komentáře k fotografiím, které oběť ponižují a zesměšňují;
- zneužití a krádež hesla;
- zveřejňování intimních informací nebo pomlouvání prostřednictvím blogu;
- zveřejňování obrazových materiálů a videonahrávek na webových stránkách nebo jejich šíření telefonem za účelem zesměšnění či ponižení;
- zasílání zesměšňujících emailů, zveřejňování na sociální síti;
- vytvoření skupiny na sociálních sítích proti jedné osobě;
- rozesílání zákeřných kódů (viry, spyware, hackování);
- agresor se vydává za svoji oběť.

2. Kyberšikana v zastoupení

- Často začíná tím, že se kyberagresor vydává za svoji oběť. Může se nabourat do jejího účtu nebo ukradnout heslo.
- Může si také založit nový účet, předstíraje, že jde o účet oběti. Poté se pod identitou své oběti chová takovým způsobem, aby jí způsobil problémy:
 - například jejím jménem rozesílá nenávistné a sprosté zprávy
 - příjemci, kteří na ně reagují, dovršují pachatelův záměr a stávají se jeho komplici
 - agresori také mohou změnit heslo k účtu, takže se na něj majitel již nedostane

Typy kyberagresorů

1. „Pomstychtivý andílek“
 - se jako agresor nevnímá
 - vidí se jako zlonapravující člověk
 - kyberšikanu zažil a nyní oplácí
 2. Bažící po moci
 - chce ukazovat svoji sílu
 - snaží se ovládat druhé pomocí strachu
 - svými činy se často chlubí a chtějí jimi vyvolat reakci
 - typické je stupňování útoků
- „Sprostý holky“
- znuděná děvčata hledající zábavu, touha po obdivu
 - oplývají silou šikanovat ostatní
3. Neúmyslný kyberagresor
 - hrají si na tvrdáky vydávající se za někoho jiného
 - provokuje, myslí si, že dělá legraci

Kybergrooming²

„Tímto termínem je označováno chování internetových uživatelů, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit je na schůzku v reálném světě, jejímž cílem je oběť pohlavně zneužít. Toto velmi nebezpečné jednání zneužívající prostředí Internetu v praxi s kyberšikanou úzce souvisí“.

² Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísní, o.p.s a v roce 2009 Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“ podpořeného v rámci programu „PROGRAMU PODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

„Pachatelé – nejčastěji dospělí jedinci využívají uměle vytvořený pocit, že jsou mladí milováni, že je má někdo rád, a proto se jistě budou chtít s dospělým setkat i v reálném prostředí. Groomer s obětí komunikuje přes Internet i několik měsíců.“

„Pokud se jí nedaří ke schůzce přesvědčit, přichází na řadu různá forma nátlaku, například vyhrožování zveřejněním choulostivých fotografií, které se agresorovi předtím z oběti podařilo vylákat. A zde již se jedná o kyberšikanu.“

Pro kybergroomera je typické, že:

- je neobyčejně trpělivý
- komunikuje se svou obětí i několik měsíců, někdy i přes rok, než se odhodlá zjednat si schůzku ve skutečném světě
- tváří se neobyčejně přátelsky
- enormně se zajímá o rozvíjení vzájemného vztahu s vámi
- bude chtít váš vztah udržet z větší části, pokud ne celý v tajnosti
- bude hovořit o milujícím vztahu
- bude hovořit o tom, že tento vztah bude pokračovat, jakmile se v reálném světě potkáte
- často se bude v konverzaci s vámi bavit o významu skutečné lásky
- do konverzace vkládá i témata sexuální povahy
- často žádá o fotografie

„Motivací groomera je dosáhnout sexuálního uspokojení skrz často dost dlouhé vykořisťování mladého člověka. Velká část tohoto procesu zahrnuje lež a klam spáchaný na dítěti. Dítě si pak začne myslet, že je součástí milujícího, důvěryhodného a výjimečného vztahu.“

E. TRŽIŠTĚ NÁPADŮ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY, ŠIKANA A KYBERŠIKANA

V této části metodického listu uvádíme příběhy ze života základní školy včetně řešení a následných opatření

Příběh č. 1

Dívka 8 let, žákyně 3. třídy byla obětí šikany od většiny spolužáků. S dívkou nikdo nechtěl sedět v lavici ani spolupracovat. Všichni jí nadávali, že zapáchá a má špinavé oblečení.

Dívka pocházela se sociálně znevýhodněného prostředí.

Školní psychologka vypracovala pro tuto třídu plán tak, aby byla tato situace vyřešena.

S třídou bylo uskutečněno několik sezení formou ranních kruhů, kdy se vždy hovořilo o tom co se ve třídě děje, jak se kdo cítí a proč. Přehrávaly se situace, kdy děti zažily něco, co jim bylo nepříjemné a děti se vyjadřovaly, jak by se cítily ony samotné. Postupně se po těchto sezeních situace ve třídě uklidnila a děti se dívku snažily začlenit do kolektivu za podpory učitelky.

K tomuto příběhu šikany dívky nebyli přizváni rodiče, ani nebyli osloveni.

Rodiče tuto situaci řešili na třídních schůzkách, aby na děti nepůsobila pouze škola. Zkušenosti s tímto druhem šikany, kdy je šikanováno dítě ze sociálně znevýhodněného prostředí je poměrně dost časté a ve stejném scénáři se odehrává.

Řešení	
Domluva dětem, které se odtahují apod.	Neúčinné
Příkaz dětem ze strany učitele	Neúčinné
Hledání řešení přes rodiče všech žáků	Účinné
Jednání se žáky o jejich chování ke spolužáknyni	Postupně účinné

Výsledek: Postupné začleňování žákyně do kolektivu třídy.

Opatření: Bez nápravných opatření.

Poznámka: Většina pedagogů by v případě šikany, která je postavena na neschopnosti dítěte vyřešit sociální problémy rodiny, jednala velmi citlivě. Tlak musí být vytvářen především na rodiče prostřednictvím příslušných institucí. Postih rodiny (tedy i dítěte) je nutno šetrně uvážit. Danou situaci je potřeba vysvětlit a dětem ukázat na příkladech, jak by se cítily ony samy. Zde je velká pravděpodobnost, že celou situaci pochopí.

Příběh č. 2

Osmiletý chlapec, žák třetí třídy, na svůj věk dost velký, dlouhodobě verbálně i fyzicky napadal ostatní žáky. Sprostě jim nadával, bil a vyhrožoval zbitím starším a větším bratrem.

Při jedné takové situaci se jeden chlapec zastal napadeného kamaráda, a tak ho také napadl a vyhrožoval, že si na něj venku počká a zmlátí.

Tyto situace byly ve škole na denním pořádku dlouhou dobu. Třídní učitelka se snažila nejprve řešit tuto situaci napomínáním, což nebylo účinné.

Byly pořizovány záznamy o opětovných sděleních matce. Rodiče napadeného chlapce chtěli řešit situaci okamžitým přeložením, ale po konzultaci s třídní učitelkou, výchovným poradcem a ředitelkou školy, chlapce nechali na škole a začal se problém řešit s matkou dítěte, která ovšem pořád nejevila zájem, byla přesvědčená o nevině syna, ba naopak měla dojem, že synovi je ubližováno.

Rodiče, kterých se to nejvíce dotýkalo, iniciovali schůzku s matkou agresora, třídní učitelkou a výchovným poradcem. Schůzka trvala přes hodinu a poté se matka pochopila, že je chyba na straně její rodiny a syna a ostatní mu chtějí pomoci. Padlo několik nápadů na řešení. Nejpřínosnější se jevílo, že by měl chlapec sportovat a vybit přebytek své energie jinak než na spolužácích. Matka chlapce přihlásila do zájmových kroužků, kde chlapec vyvinul spoustu fyzického úsilí a po měsíci se situace uklidnila.

Řešení	
Domluva	Neúčinné
Jednání třídní učitelky s matkou	Neúčinné
Jednání zástupců rodičů, školy a matky	Po více jak hodinovém jednání účinné

Výsledek: Zapojení chlapce do zájmových útvarů školy, eliminace agresivity žáka

Opatření: Po zapojení žáka do školních aktivit výchovná opatření, snížená známka z chování ani jiná nápravná opatření podle Čl. 7.3 metodického pokynu MŠMT nebyla třeba.

Příběh č. 3

Chlapec 13 let, žák 7. třídy byl obětí dlouhodobé šikany.

Zaměřila se na něj třídní parta. Z jejich strany po šetření vyplynulo, že šlo o legraci. Šikana probíhala skrytě. Jednalo se o fyzické napadání, ale i psychický tlak a zesměšňování. Tuto šikanu v podstatě odhalil nově příchozí žák, kterému nebylo lhostejno, co se děje a těchto jevů si všiml a všechno oznámil třídnímu učiteli, který tuto situaci začal řešit.

V této škole jsou vypracována pravidla pro řešení šikany, podle kterých třídní učitel postupoval.

Nejdříve proběhly rozhovory s šikanovaným chlapcem, svědky a aktéry šikanování, kde byl pořízen i zápis. Rozhovory s šikanovaným chlapcem proběhly individuálně, stejně tak jako s aktéry šikany.

Na závěr šetření byli přizváni rodiče k řešení celé situace k ředitelce školy v přítomnosti školního psychologa, třídního učitele, oběti a agresorů.

Postup byl domluven s rodiči, kdy byl vyhotoven zápis o postupu odstranění šikany.

Agresorům byla udělena důtka ředitele školy a pravidelné pohovory se školním psychologem. Na závěr se v této škole uspořádala akce pro všechny ročníky o šikaně.

Řešení	
Oznámení spolužákem	Účinné, rozběhlo se vyšetřování v rámci školy
Individuální jednání s aktéry (obět, agresor, svědci)	Účinné
Jednání s rodiči agresorů	Účinné, domluven postup po vyřešení šikany
Společné jednání rodičů, třídního učitele, školního psychologa, agresora a oběti	Účinné, stanovena opatření

Výsledek: Vyřešení několikaleté šikany chlapce.

Opatření: Uděleno výchovné opatření – důtka ředitele školy a pravidelné pohovory se školním psychologem.

Poznámka: Školní psycholog je ve smyslu zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, pedagogickým pracovníkem (§ 2 odst. 2 písm. e). Rodiče a žáci zpravidla z neznalosti výše citovaného zákona nepovažují školního psychologa za pedagoga (učitele) a jednání s ním o řešení závažných problémů svých dětí (šikana apod.) bývá jednodušší.

Doporučení: Zřizovatel by měl podporovat zřízení pracovního místa školního psychologa na školách v rámci svého regionu a sociálního složení školní populace.

Příběh č. 4

Chlapec 14, žák 9. třídy navštěvující v rámci školy fotbal, kdy se stal obětí šikany na facebooku, ale i přímo. Chlapec byl dlouhodobě nemocen, a tak nechodil delší dobu na tréninky s ostatními chlapci. Po svém návratu do školy se chtěl opět zapojit do svého týmu, ale byl odmítnut svými spoluhráči, nadávkami a zesměšňováním a nakonec ho vyhazovali i z tréninků za nepřítomnosti učitele. Učitel okamžitě reagoval, oslovil chlapce, proč už se nezúčastňuje tréninků a vyhýbá se sportování, když byl v podstatě nejlepším hráčem. První chlapec tvrdil rodičům i učiteli, že se necítí moc dobře a nechce už mít se svým týmem nic společného. Učitel kontaktoval rodiče s podezřením, že se s chlapcem něco děje, protože věděl, že ještě před nemocí měl tyto aktivity velmi rád.

Rodiče společně s učitelem a chlapcem navštívili školního psychologa, u kterého se chlapec rozmluvil, že nejen na tréninku, ale i mimo ho agresivně zesměšňují a ponižují, co se týče jeho schopností. Toto zesměšňování probíhalo skupinově přes sociální sítě a od některých přicházely i sms.

Celá situace se řešila sezením s celým týmem, nejprve bez oběti a pak i za přítomnosti oběti, kdy si řekli, proč tato situace nastala. Nakonec se ukázalo, že vše přicházelo od jednoho chlapce, který nebyl až tak dobrým hráčem a chtěl se jím stát vyřazením oběti.

Řešení	
Kontakt trenéra (učitele) s rodiči	Účinné
Pohovor učitele s žákem	Účinné
Pohovor se členy družstva	Účinné, návrat žáka do družstva
Nalezení původce šikany	Nápravná opatření

Výsledek: Návrat nejlepšího hráče do družstva.

Opatření: Je nutno provést nápravné opatření u původce šikany např. formou napomenutí a v případě, že by se to opakovalo, tak i vyloučením z družstva.

Poznámka:

Protože se jedná o šikanu kolektivní, je ji třeba řešit i kolektivně, tak jak je uvedeno v tomto příběhu. Možná řešit individuálním rozhovorem s původcem této šikany. V případě pochopení upustit od nápravných opatření.

Příběh č. 5

Dívka 13 let, žákyně 7. třídy byla šikanována přes sociální síť facebook.

Dívka po dlouhé nemoci, kdy podstoupila léčbu kortikoidy se, vrátila do školy s pár kily navíc, což velmi změnilo její vzhled.

S původní oblíbené dívky se stal terč posměchu ve škole. Dívka vydržela asi týden a pak se doma matce rozplakala, že nechce chodit do školy.

Matka oslovila třídního učitele, výchovného poradce a vysvětlila jim, co se odehrává, aby společně tuto situaci řešili. Výchovný poradce navrhl dětem sezení s třídním učitelem, aby jim vysvětlil závažnost celé situace.

Několik týdnů vypadalo, že se situace uklidnila a tento pohovor s dětmi zafungoval. Ovšem opak byl pravdou, dívka se po měsíci doma zhroutila. Rodiče zjistili, že dva agresivní vyvěšují fotky dívky na facebook před nemocí a po nemoci a píšou k tomu zesměšňující komentáře. Dívka už tuto situaci nezvládla. Rodiče chtěli dívku umístit na jinou školu. Po individuálním sezení s vedením školy, kdy se

vše začalo razantněji řešit, rodiče názor změnili. Byli osloveni rodiče agresorů, byl přizván výchovný poradce a agresoři. Společným působením školy a rodičů tato situace už nenastala a dívka se během pár týdnů těšila do školy.

Řešení	
Matka kontaktovala třídního učitele	Účinné
Beseda třídního učitele s žáky třídy	Částečně účinné, pouze několik týdnů
Matka jednala s vedením školy	Důsledné řešení
Jednání výchovného poradce s rodiči agresorů	Účinné
Společné působení školy a rodičů na agresory	Účinné

Výsledek: Společným působením školy a rodičů agresorů zesměšňování spolužákyne na sociální síti skončilo, žákyně se opět vrátila do třídního kolektivu.

Opatření: Škola proti agresorům žádná nápravná opatření nestanovila. Ponechala vše na dohodě, že zásadní opatření provedou rodiče. Fungovalo to.

Příběh č. 6

Chlapec, žák 9. třídy, menšího věku, který se o prázdninách přistěhoval do místa obvodu školy byl šikanován pro svůj vzhled. Šikana probíhala formou bití, poškozování oblečení a školních potřeb. Na zjevné násilí a šikanu upozornili výchovného poradce z paralelní třídy.

Při následném šetření byl zjištěn agresor (vůdce), který sám šikanu neprováděl, dával příkazy spolužákům, kteří ji vykonávali, protože se ho báli.

Než se vše důkladně vyšetřilo, protože oznámení přišlo až v průběhu 2. pololetí školního roku, žák, agresor i šikanovaný, školu opustil.

Výsledek: Řešení šikany bylo ukončeno s ukončením povinné školní docházky.

Opatření: Žádná

Poznámka: Agresor nastoupil na SOU, kde pokračoval ve svém jednání. Protože se při šikaně dopustil i ublížení na zdraví, byl ze školy vyloučen a záhy po dalším útoku na zdraví člověka umístěn do diagnostického ústavu.

Příběh č. 7

Žák základní školy byl na 2. stupni základní školy šikanován kvůli křivosti. Přes vysvětlování učitelů, ale i spolužáků, že se jedná o zdravotní postižení, šikana rychle skončila, avšak po celý zbytek školní docházky se za určitých situací objevovaly drobné posměšky, které již neměly charakter šikany. Žák si toho nevšímal a hrdinně to nesl, mnohdy se tomu i sám zasmál.

F. ZÁVĚR

Moderní technologie nás obklopují prakticky na každém kroku a nejinak je tomu i u našich dětí a žáků. Moderní technologie mohou mít i negativní dopad. Pokud se z pomůcky pro hru a učení stane jediný prostředek k zábavě a komunikaci a nahradí další činnosti, které jsou pro děti důležité, například pohyb a sociální interakci s kamarády, nastává problém. S rozvojem komunikačních technologií se zvyšují a zvyšují schopnosti a dovednosti dětí a žáků při práci s nimi, ale také dovednosti a možnosti jejich zneužívání hraničící až s trestnou činností. Proto je prevence základním stavebním kamenem v boji proti šikaně, kyberšikaně a dalším sociálně patologickým jevům. Cílem efektivní prevence je zejména:

- 1. Předejít užívání návykových látek včetně alkoholu a tabáku .**
- 2. Snížit nebo zastavit experimentování s návykovými látkami.**
- 3. vést děti a žáky ke zdravému sebevědomí, k dovednostem řešit problémy bez pomoci léků a návykových látek.**
- 4. Pomáhat při stanovení si reálných životních cílů a hodnot.**
- 5. Posilování komunikačních dovedností -adekvátní reakce na stres, neúspěch, problémy.**

K dosažení tohoto cíle využívat individuální přístup k dětem a žákům, různé metody aktivního sociálního učení, spolupráci s jejich zákonnými zástupci a orgány a institucemi pracujícími v této oblasti.

Škola by měla poskytnout pro děti a žáky bezpečí, atmosféru důvěry, pomoci při řešení problémů, umět poradit, na koho se v případě potřeby obrátit (Linka bezpečí, Linka ohrožených dětí, Dětská linka bezpečí, Modrá linka, Občanské sdružení proti šikaně, K-centrum, Dropin).

Závěrem doporučujeme z celé škály titulů literaturu pro oblast školního šikanování a kyberšikany, webové stránky a kontakty.

1. Doporučená literatura

Kolář M. (2011) Nová cesta k léčbě šikany

Kopecký K., Krejčí V, (2010) Rizika virtuální komunikace (Příručka pro učitele)

Kolektiv autorů (2012) Elektronická šikana a jak ji řešit (Metodický materiál)

Rogers V (2011) Kyberšikana (Pracovní materiál pro učitele a žáky)

2. Webové stránky s tématikou školní šikany a kyberšikany

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

3. Kontakty

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Poradna E-Bezpeci zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz

G. Použitá literatura a zdroje

- Kolář M., Nová cesta k léčbě šikany, Portál 2011
- Kopecký K., Krejčí V., (2010) Rizika virtuální komunikace (Příručka pro učitele)
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, speciálně pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, (§3) ve znění nařízení vlády č. 273/2009 Sb.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (§7, včetně příloh) ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Č.j.: 22 294/2013-1)
- Zdroj: <http://www.cyberbully.eu/stats>
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j.20 006/2007-51)
- Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísni, o.p.s a v roce 2009 Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“ podpořeného v rámci programu „PROGRAMU PODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

